

نکات کلیدی:

این کلاس‌ها ارزشیابی توسط برنامه‌ریزان و مسئولین به عمل می‌آید؟ تا چه حد فراگیران و فارغ‌التحصیلان نظام آموزشی توانایی روخوانی و روان‌خوانی قرآن را دارند؟ تا چه حد علاقه و رغبت، و انس با قرآن در فراگیران ایجاد می‌شود؟ و تا چه حد نگرش فراگیران، نگرش قرآنی شده است؟

آموزش قرآن - شیوه فعال تدریس -
الگوی تدریس اعضای تیم - مطالعات فردی - بحث گروهی - تدریس فردی - ارزشیابی فردی.

اشاره:

پاسخ به این سؤالات، هرچند تا حد زیادی روشن است اما نیاز به پژوهش‌های دیگری نیز دارد تا باز خورد^(۱) آموزش‌های قرآن به صورت علمی مورد علاقه قرار گیرد.

در جامعه ما، سال‌ها است که جلسات قرآن در مساجد، حسینیه‌ها و منازل شخصی برگزار می‌شود و کم نیستند استادها و قاریانی که دست‌پرورده‌ی همین جلسات قرآن هستند. از سوی دیگر، در نظام آموزشی کنونی ما، به خصوص پس از انقلاب اسلامی، درس قرآن به عنوان یکی از دروس عمومی از پایه‌ی اول ابتدایی تا دوره‌ی پیش‌دانشگاهی، به مدت دوازده سال، تدریس می‌شود. اما سؤال این است که تا چه حد از آن جلسات و

عوامل مؤثر در آموزش قرآن در

مدارس

در نظام آموزشی، عواملی که بر آموزش قرآن اثر می‌گذارد عبارت است از: نگرش جامعه و خانواده به درس قرآن، محتوای

آموزشی کتاب‌های قرآن، روش تدریس معلمان، نگرش مسوولین و مدیر مدرسه به درس قرآن، میزان امکانات و شرایط مدرسه برای برگزاری کلاس‌های قرآن، میزان وقت و زمان کلاس‌ها، و چگونگی فرآیند ارزشیابی از این درس، پرداختن به هر یک از عوامل فوق نیاز به مجال و مباحث گسترده‌ای است که از حوصله و وقت این مقاله خارج است.

یکی از عوامل، نوع روش و شیوه‌ی تدریس معلمان و مربیان قرآن است که از نوع نگرش معلمان به نقش فراگیران، فرآیند یادگیری، و نقش معلم نشأت می‌گیرد. معلمانی که نگرش فراگیرمداری^(۲) و دانش‌آموز محوری دارند معتقدند در فرآیند یادگیری، فراگیران نقش اصلی را ایفا می‌کنند، معلم نقش راهنما و ناظر را دارد و نوع ارتباط معلم با فراگیران ارتباط دوسویه و چند سویه است. این نوع نگرش، در الگوهای فعال مشهود است. نقطه مقابل این نگرش، معلمانی که نگرش معلم‌مداری^(۳) دارند معتقدند که در فرآیند یادگیری، معلم نقش همه‌کاره و فراگیران نقش منفعل و

تماشاچی را دارند و نوع ارتباط معلم با فراگیران، ارتباط یک سویه، از طرف معلم به سوی فراگیران است. این نوع نگرش در الگوهای غیرفعال دیده می‌شود.

بعضی از الگوهای فعال تدریس عبارت است از: الگوی بدیعه‌پردازی، الگوی دریافت مفهوم، الگوی یاران در یادگیری، الگوی تدریس اعضای تیم، الگوی قضاوت عملکرد، الگوی کارآیی تیم، الگوی روشن‌سازی طرز تلقی، الگوی تفکر استقرایی، الگوی حل مسئله، الگوی ساخت‌گرایی و...

هر کدام از این الگوها در بعضی از موضوعات درسی کارآیی بیشتری دارد. به عنوان مثال: برای خواندن آیات قرآنی، الگوی قضاوت عملکرد، برای درک قواعد و مفاهیم قرآن؛ الگوی دریافت مفهوم، برای توضیحات و تفسیر آیات قرآن؛ الگوهای تدریس اعضای تیم؛ الگوی یاران در یادگیری و الگوی کارآیی تیم، کارآیی بیشتری دارد.

در این مقاله به معرفی الگوی تدریس اعضای تیم^(۴) برای قسمت «آیات قرآن» در قالب مثالی از کتاب قرآن سوم

راهنمایی می‌پردازیم. به امید اینکه در مقاله‌های بعدی سایر الگوها و کاربردها در تدریس آموزش قرآن ارائه گردد.

الگوی تدریس اعضای تیم با مصادق‌بانی درس یازدهم آموزش قرآنی سوم راهنمایی:

گام اول: در ابتدا، معلم به روش تصادفی^(۵) گروه‌های چهارنفره را تشکیل می‌دهد. آنگاه از فراگیران می‌خواهد تک تک اعضا در هر گروهی برای خودشان شماره‌ای انتخاب نمایند. (شماره ۱، شماره ۲ و...) .

گام دوم: معلم (خطاب به فراگیران): عزیزانم، درس یازدهم کتاب قرآن را باز کنید.

شماره‌های ۱ در هر گروهی: از ابتدای آیه‌ی ۱۵۸ تا پایان آیه‌ی ۱۵۹

شماره‌های ۲ در هر گروهی: از ابتدای آیه‌ی ۱۶۰ تا پایان آیه‌ی ۱۶۱.

شماره‌های ۳ در هر گروهی: از ابتدای آیه‌ی ۱۶۲ تا پایان شماره‌ی ۱۹ آیه‌ی ۱۶۴.

شماره‌های ۴ در هر گروهی: از ابتدای شماره‌ی ۲۰ آیه‌ی ۱۶۴ تا پایان آیه‌ی ۱۶۵.

هر کدام از شماره‌ها براساس قسمت‌هایی که مشخص شده، به صورت فردی در هر گروهی روخوانی کنید.

گام سوم: شماره‌های ۱ از هر گروهی با یکدیگر، شماره‌های ۲ از هر گروهی با یکدیگر و... گروه‌های جدید را تشکیل دهید و فراگیران در گروه‌های جدید همان قسمت قبلی را که روخوانی کرده‌اید، به بحث و گفتگو بگذارید و اشکالات یکدیگر را برطرف کنید.

گام چهارم: هر کدام از عزیزان در گروه‌های جدید به گروه‌های قبلی برگردید و به ترتیب شماره‌ها در گروه خود، آیات قسمت خود را تدریس کنید.

گام پنجم: معلم از تک تک فراگیران ارزشیابی به عمل می‌آورد. بدین ترتیب که معلم به صورت تصادفی، از هر گروهی یک نفر از فراگیران را صدا می‌زند^(۶) تا قسمتی از کل درس را بخوانند. در صورتی که فراگیری در ضمن قرائت قرآن، اشکالاتی در خواندن داشته باشد، معلم یا سایر فراگیران اشکالات او را متذکر نمی‌شوند.

گام ششم: در این مرحله، معلم یک بار درس را روخوانی می‌کند^(۷) و تک تک فراگیران روخوانی خود را در مرحله‌ی قبلی ارزشیابی می‌کنند و در واقع به خودشان نمره می‌دهند.

گام هفتم: در این مرحله، به هر یک از فراگیران در گروه‌ها این فرصت داده می‌شود که علت اشکالات خواندن خود را بررسی کنند که آیا خودشان در یادگیری روخوانی قرآن دچار مشکل بوده‌اند یا دوست‌شان در تدریس قسمت خود چندان موفق نبوده است.

۱. تشکیل گروه‌ها

۲. تعیین شماره برای هر یک از اعضای گروه‌ها.

۳. مشخص کردن هر یک از قسمت‌های متن درس.

۴. مطالعه‌ی فردی (در مثال قرائت قرآن، این مرحله به «روخوانی فردی» تبدیل می‌شود).

۵. نظارت معلم به گروه‌ها.

۶. تشکیل گروه‌های جدید.

۷. بحث و تبادل نظر گروهی.

۸. نظارت معلم به گروه‌ها.

۹. بازگشت به گروه‌های قبلی.

۱۰. تدریس فردی در گروه‌ها.

۱۱. ارزشیابی فردی از فراگیران.

۱۲. ارائه‌ی کلید یا پاسخ‌نامه.

۱۳. تفسیر نمرات.

۱۴. نتیجه‌گیری و جمع‌بندی معلم.

۱- ارتباط و تعامل بین معلم با فراگیران و فراگیران با یکدیگر تغییر می‌کند و فراگیران احساس شور، نشاط و انگیزه‌ی بیشتری خواهند کرد.

۲- مهارت‌های مطالعه (یا روخوانی) در فراگیران پرورش می‌یابد.

۳- زمینه‌های اظهار نظر، بحث و تبادل نظر بین فراگیران تقویت می‌شود.

۵- فراگیران نقش معلم را ایفا می‌کنند و زمینه‌ای برای ارائه و تدریس مطالب توسط فراگیران در گروه فراهم می‌شود.

۶- فراگیران در جمع دوستان، راحت‌تر اشکالات درسی خود را برطرف می‌کنند و مطالب درسی را بهتر یاد می‌گیرند.

پانوشته‌ها:

- ۱- Feedback
- ۲- Leamer-centered
- ۳- Teacher-ntered
- ۴- The Team Member Teaching
- ۵- بهترین شیوه‌ی تشکیل گروه‌ها، شیوه‌ی تصادفی است مثلاً کارت‌های مشابه و هم‌رنگ با یکدیگر، مضرب‌های مشترک عدد مشخصی از لیست اسامی فراگیران و... در مورد آموزش قرآن تقسیم‌بندی براساس سوره مربوط به جزءها (سوره‌ای مربوط به جزء اول با یکدیگر، سوره‌های مربوط به جزء دوم با یکدیگر و...).
- ۶- معلم به شماره‌ی فراگیر کاری ندارد و انتظار دارد که هر فراگیری تمام قسمت‌های درس را توانا باشد.
- ۷- معلم می‌تواند از نوار کاست یا نوار ویدئو، بنایه شرایط کلاس، استفاده کند.

منابع:

۱. باقری، یونس و همکاران، ۱۳۸۱، آموزش قرآن سوم راهنمایی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
۲. حائری‌زاده، خیریه بیگم و همکاران، ۱۳۸۱، یادگیری از طریق همیاری، تهران: نشر نی.
۳. نقیه، مجید، ۱۳۸۲، مصداق‌یابی الگوهای فعال تدریس (۳)، الگوی تدریس اعضای تیم، تهران: نشر جوکار.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

السلامة علیکم